

Відсутність належної уваги до системоутворюючих зв'язків між засобами та іншими компонентами навчання при проектуванні системи часто призводить на практиці до нераціональних форм пред'явлення інформації ("забитості" текстом, одноманітності завдань тощо), що в цілому веде до перевантаження підручників інформацією. Проте навчальну інформацію (навіть в значно більшому обсязі) можна було б набагато легше та ефективніше засвоїти за допомогою інших видів засобів навчання, оскільки для будь-якого матеріального засобу навчання характерною властивістю є наочність, тобто найбільш доступно розкрити, показати сутність явища чи процесу, що вивчається.

Література

1. Дидактика средней школы: Некоторые проблемы современной дидактики /Под ред. М. Н. Скаткина. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1982. – С. 251-268.
2. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. – М., 1981.
3. Назарова Т. С., Полат Е. С. Средства обучения: технология создания и использования. – М.: Изд-во УРАО, 1998. – 204 с.
4. Педагогика школы / Под ред. Г. И. Шукиной. – М.: Высш. шк., 1977. – С. 307-309.
5. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии: Учеб. для студ. высш. и сред. учеб. заведений /Под ред. С. А. Смирнова. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Изд. центр "Академия", 1999. – С. 228-245.
6. Хуторской А. В. Современная дидактика: Учебник для вузов. – СПб: Питер, 2001. – С. С. 401-442.
7. Шаповаленко С. Г. Школьное оборудование и кабинетная система //Вопросы школоведения /Под ред. М. И. Кондакова, П. В. Зимина. – М., 1982. – С. 183-222.

Уляна Фештей
наук. керівник – доц. М.М. Гладюк

ТЕМАТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ З ХІМІЇ

Реформування загальної середньої освіти відповідно до Закону України "Про загальну середню освіту" передбачає реалізацію принципів гуманізації, демократизації освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання з інформативної форми на розвиток особистості учня, впровадження особистісно орієнтованого підходу до навчання та підвищення якості та об'єктивності оцінювання. Відповідно до цього змінюються і підходи до оцінювання навчальних досягнень школярів. Зміна в методології оцінювання полягає в тому, що воно повинно ґрунтуватися на позитивному принципі, що передовсім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач.

З метою забезпечення об'єктивного оцінювання рівня навчальних досягнень учнів введена 12-бальна шкала, побудована за принципом урахування особистих навчальних досягнень учнів, яка прийшла на зміну традиційній 5-бальній.

Одним з основних завдань, пов'язаних з процесом організації доцільної пізнавальної діяльності учнів на сучасному етапі реформування системи освіти в Україні, є конструювання та використання засобів, за допомогою яких можна здійснювати об'єктивний контроль та керівництво цією діяльністю. Перехід на 12-бальну систему оцінювання потребує переосмислення та чіткого обґрунтування критеріїв, за якими визначається той чи інший рівень підготовки учня, створення уніфікованого банку завдань для стандартизації процедури оцінювання, відпрацювання методики самої процедури проведення контролю, створення інструментів вимірювання результатів навчання. Крім того суттєвих змін зазнав сам навчальний курс хімії, з'явилось нове покоління підручників та навчальних посібників, орієнтованих насамперед на розвиток учнів.

Названі причини дають підстави вважати проблему здійснення контролю за рівнем навчальних досягнень учнів актуальною і зумовили вибір теми дослідження.

Зважаючи на багатоаспектність проблеми здійснення переходу на нову систему оцінювання рівня навчальних досягнень учнів, в своєму дослідженні ми обмежились питаннями проведення тематичних атестацій з хімії в 10 класі загальноосвітньої школи.

Предметом дослідження були зміст і форма проведення тематичного контролю учнів 10 класу загальноосвітньої школи з хімії.

Завданнями дослідження було: 1) вивчити стан досліджуваної проблеми за літературними джерелами та в практиці роботи шкіл; 2) з'ясувати функції тематичного контролю в навчанні; 3) визначити форми та види тематичної атестації; 4) розробити завдання для тематичного контролю знань учнів 10 класу до окремих тем курсу хімії; 5) апробувати розроблені завдання в умовах школи.

Відповідно до нових нормативних документів щодо оцінювання знань учнів у сучасних умовах, обов'язковими видами оцінювання навчальних досягнень учнів є тематичний і підсумковий контроль (атестація). Основною одиницею контролю є навчальна тема. Тематичний контроль навчальних

досягнень учнів є обов'язковим і основним, його результати відображуються в класному журналі в окремій колонці [1; 4].

Необхідний обсяг знань та умінь учнів з предмета визначається навчальною програмою. Вона містить такий структурний елемент як "Основні вимоги до знань та умінь учнів". У цьому розділі програми наведено окремі вимоги, що ставляться до засвоєння теоретичного навчального матеріалу, фактів, хімічної мови, до виконання експериментів і розв'язання розрахункових задач. Ними насамперед слід користуватись, коли потрібно перевірити обсяг знань та школярів і певною мірою оцінити рівень їх розвитку і виховання. Але під час оцінювання враховуються не тільки обсяг, а й якість знань та умінь учнів.

Якість знань учнів – філософська категорія, що виражає невід'ємну від буття об'єкта його суттєву визначеність, завдяки якій він є саме цим, а не іншим об'єктом. Критерії якості знань (критерій від грец. *kriterion* – засіб для судження) – ознаки, на основі якої здійснюється оцінювання, визначення або класифікація будь-чого; мірило оцінки: повнота, глибина, конкретність, узагальненість, системність, систематичність, розгорнутість, оперативність, гнучкість, усвідомленість, міцність [4].

При визначенні навчальних досягнень учнів аналізу підлягають:

- характеристики відповіді учня: елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча;
- якість знань: правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- ступінь сформованості загальнонавчальних та предметних вмінь і навичок;
- рівень оволодіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- довід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези, розв'язувати проблеми);
- самостійність оцінних суджень.

Зазначені орієнтири покладені в основу виділених чотирьох рівнів навчальних досягнень учнів:

1) початкового, 2) середнього, 3) достатнього, 4) високого.

Перед нами постало завдання розробити зміст двох тематичних атестацій до другої теми з наведеного переліку.

Тематична атестація може проводитись в різних формах – усної та письмової перевірки, у формі семінару, виконання тестів, написання контрольної роботи, хімічного диктанту, заліку тощо.

Аналіз мінімуму змісту, що визначає функціональну повноту підготовки учнів 10 класу з хімії, визначеного на основі зазначених документів, показав, що структурно він включає в себе такі взаємопов'язані змістові блоки: "Речовина", "Хімічна реакція", "Пізнання та застосування речовин та хімічних реакцій людиною".

Нами розроблено завдання для здійснення тематичної атестації учнів одним з трьох способів: тестування, письмова контрольна робота, навчальний семінар.

З метою об'єктивного визначення практичної придатності розробленого комплексу завдань для проведення тематичної атестації учнів 10 класу з хімії спочатку було проведено їх експертну оцінку. В нашому випадку метод експертної оцінки передбачав встановлення об'єктивного висновку про розроблений комплект завдань на підставі узагальнення суб'єктивних суджень експертів. Експертиза здійснювалась під час роботи куцшового методоб'єднання вчителів хімії мікрорайону Сонячний м. Тернополя. В ролі експертів виступали вчителі хімії, які протягом декількох років проводять уроки хімії в 10-х класах. Після ознайомлення з розробленими завданнями їм пропонувалась анкета, в якій пропонувалось відповісти на оцінити їх за такими показниками:

1. Ступінь охоплення ключових понять теми.
2. Простота формулювання запитань та завдань.
3. Чіткість та лаконічність формулювань.
4. Оптимальне співвідношення числа та складності завдань часу, відведеному на виконання (ми виходили з тривалості виконання, що відповідає одному уроку – 45 хв.).
5. Рівноцінність завдань різних варіантів.
6. Дотримання принципу оптимальної міри труднощів завдань для учня.

Кожний з критеріїв оцінювався за трибальною шкалою "3" – повністю відповідає, "2" – частково відповідає, "1" – не відповідає. Оцінці підлягало завдання в цілому, тобто весь тест, зміст завдань для письмової контрольної роботи і завдання для підготовки до заліку в усній формі. Всього в анкетуванні взяло участь 10 вчителів. Зведені результати обробки відповідей експертів наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Результати експертної оцінки завдань для тематичної атестації учнів 10 класу

№	Критерій	Тести			Контрольні роботи			Завдання до заліку		
		3	2	1	3	2	1	3	2	1
1.	Ступінь охоплення ключових понять теми.	8	1	1	6	3	1	8	2	0
2	Простота формулювання запитань та завдань.	4	3	3	6	3	1	7	1	2
3	Чіткість та лаконічність формулювань.	4	4	2	7	3	0	6	2	2
4	Оптимальне співвідношення числа та складності завдань часу, відведеному на виконання	4	3	3	6	2	2	Не оцінювались		
5	Рівноцінність завдань різних варіантів.	6	2	2	7	2	1			
6	Дотримання принципу оптимальної міри труднощів завдань для учня.	6	2	2	7	2	1			

Аналіз результатів засвідчив, що вчителі-експерти далеко не однакові в оцінці комплексу завдань. Значною мірою це, на нашу думку, пояснюється особистими уподобаннями вчителів, що стосується вибору форми контролю, а також чисто теоретичним характером оцінки.

В цілому ж аналіз відзивів вчителів засвідчив, що розроблений комплект завдань в цілому відповідає тим вимогам, які до таких матеріалів ставляться.

На наступному етапі ми апробували ці завдання в умовах реального навчально-виховного процесу.

В експерименті взяло участь 26 учнів 10 класу ЗОШ №26 м. Тернополя.

Атестація учнів з теми "Органічні сполуки" проводилась у формі письмової контрольної роботи (1) та у формі тесту(2). Попередньо в процесі вивчення теми основна увага спрямовувалась на вміння правильно виконувати завдання тестів, а також чітко давати відповідь в письмовій формі, учні інформувались про критерії оцінювання завдань. Результати атестацій наведені в таблиці 2.

Таблиця 2.

Результати тематичних атестацій

Тема	Рівні засвоєння (число учнів/у%)			
	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Органічні сполуки (1)	8/30,7	6/23,3	8/30,7	4/15,3
Органічні сполуки (2)	6/23,3	6/23,3	10/38,1	4/15,3

Отримані учнями оцінки корелюють з успішністю їх з інших предметів і в цілому узгоджуються з думкою вчителів-предметників про рівень успішності учнів даного класу.

В процесі аналізу здобутих результатів підтверджено придатність розроблених матеріалів для здійснення тематичного контролю за якістю підготовки учнів.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про перспективність розробки системи контролю знань учнів визначеними в роботі шляхами.

Література

1. Буринська Н.М. Види і форми тематичного контролю з хімії // Біологія і хімія в школі, 2001. – №1. – С.12-14.
2. Вишневіська Л.П., Левицька Н.В. Хімія. Методичні рекомендації для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів. 10 клас. – Тернопіль: Мандрівець, 2000. – 40 с.
3. Гладюк М.М. Дидактичні матеріали з хімії. 10 клас. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 96с.
4. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Директор школи. Газета для керівників шкіл, 2000. – №39-40. – С. 3-8, 84.